УДК 342.92(477) - 053.81

Калініченко А. П., к.ю.н., с.н.с. ДНДІ МВС України

Питання реалізації державної молодіжної політики в Україні: адміністративно-правовий аспект

У статті висвітлено нормативно-правове забезпечення здійснення молодіжної політики в Україні, визначені ознаки державної молодіжної політики. Увага акцентується на Стратегії розвитку державної молодіжної політики на період до 2020 року та реалізації визначених в ній пріоритетних напрямів.

Ключові слова: державна молодіжна політика, молодь, молода людина, нормативно-правові документи, стратегія.

В статье освещено нормативно-правовое обеспечение осуществления молодежной политики в Украине; определены признаки государственной молодежной политики. Внимание акцентируется на Стратегии развития государственной молодежной политики на период до 2020 года и реализации определенных в ней приоритетных направлений.

Ключевые слова: государственная молодежная политика, молодежь, молодой человек, нормативно-правовые документы, стратегия.

Paper covers the normative and legal support of the realization of youth policy in Ukraine, features of the State youth policy are defined. Emphasis is placed on the Strategy of the development of the state youth policy for the period up to the year 2020 and the implementation of the certain priority areas.

Keywords: the state youth policy, youth, young man, regulatory documents, strategy.

Актуальність теми дослідження. Одним із пріоритетних завдань органів державної влади щодо забезпечення розвитку економіки, відкритого суспільства, інтеграції України до світової спільноти є вдосконалення роботи з основних напрямів реалізації державної молодіжної політики, забезпечення повноцінної роботи з молоддю [1]. Привілейованість цього напряму державної політики не може викликати ні протиріч, ані сумнівів. Роблячи акцент, на групі населення, яка підпадає під категорію «молодь» є обґрунтованим поглядом на сьогоднішнє життя та майбутнє в цілому. Саме тому питаннями державної молодіжної політики переймаються держані діячі, громадські об'єднання, вчені у сфері політології, соціології, правознавства, медицини, психології тощо. Їхні обґрунтовані погляди знаходять своє відображення у наукових нарисах, теоріях, програмах та концепціях щодо становлення та розвитку інтересів молодих людей. Зокрема, проблемні питання молодіжної політики висвітлювали у своїх наукових працях М.Ф. Головатий, Ю.Л. Дмитришин, І.М. Ільїнський, М.П. Перепелиця, Н.М. Юрій та інші вчені.

Питання молодіжної політики займають чільне місце на порядку денному діяльності органів державної влади, і, вже понад 20 років, останніми розробляються та затверджуються законодавчі та підзаконні нормативно-правові документи по цьому напрямку. І як результат, роботи органів державної влади у напрямку розвитку молоді та її діяльності, восени 2013 році Президент своїм указом затвердив Стратегію розвитку державної молодіжної політики на період до 2020 року. Втім, сучасний стан проведення молодіжної політики, який відображається впровадженням закріплених правових норм у «життя молодіжної політики» дисбалансує дієвість механізму, який розроблений для її розвитку в українському суспільстві. У зв'язку з цим,

важливим є приділення уваги стану державної молодіжної політики в Україні, метою якої є соціальне становлення та розвиток молоді.

Метою статті є аналіз стану державної молодіжної політики в Україні з приділенням уваги ступеня її реалізації.

Виклад основного матеріалу. Аналіз державної молодіжної політики в Україні слід розпочати з приділенню уваги нормативно-правовим документам, положення яких визначають та закріплюють концептуальні основи започаткування, здійснення та розвитку пріоритетного та важливого напряму для держави в своєму політичному, соціальному та правовому полі.

Ускладнення життя, загострення багатьох соціально-економічних, політичних і духовних процесів, криза духовних ідеалів і орієнтацій громадян в країнах перехідного періоду посилили потребу в розробці і реалізації принципово нової державної молодіжної політики [2, с. 10]. У другій половині 1980-х – на початку 1990-х рр., у багатьох країнах Заходу сформувалася комплексна державна молодіжна політика, що мала розвинуту законодавчу базу та інституційне підґрунтя. За даними ООН, на початок нинішнього століття в 155-ти країнах, або у 82% країн – членів цієї організації, було розроблено національну міжсекторальну молодіжну політику, у 168-ти країнах (89%) створено національні молодіжні координаційні механізми (такі як міністерство, департамент, рада чи комітет) [3]. В Україні до середини 1990-х років молодь майже цілковито розглядалася як об'єкт впливу, особливо ідеологічного, виховного, відновлення не лише трудових ресурсів, але й заздалегідь запрограмованих ідей та громадянської позиції у підростаючого покоління. Через це поступово серйозно деформувався механізм спадкоємності поколінь, мало місце відчуження значної частини молоді від політики і культури, від безпосередньої участі в управлінні усіма соціальними і громадськими справами у суспільстві. Як влучно зазначає М.Ф. Головатий, що нині стоїмо перед необхідністю найперше з боку держави визнати, що молодь – активний суб'єкт державотворення, а не лише об'єкт ідейного, виховного впливу. А відтак має принципово змінюватися і статус молоді взагалі [4]. Як влучно зазначає у своєму дисертаційному дослідженні Н.М. Юрій про те, що в Україні процес формування державної молодіжної політики знаходиться на початкових етапах. Молоде покоління намагається проявити себе суб'єктом соціальної політики, стверджуючи, що без його участі неможливі кардинальні соціальні і політичні зміни в суспільстві. [2]. Отже, позиція підростаючого покоління відображає активнопринципову діяльність у різних сферах розвитку суспільства, а статус молоді як суб'єкта державотворення повинен бути офіційно визнаним.

Першим концептуально-правовим документом державної молодіжної політики в Україні вважається Декларація про загальні засади державної молодіжної політики в Україні, яку прийнято 15 грудня 1992 року шостою сесією Верховної Ради України дванадцятого скликання. Відповідно до загальних засад якої, державна молодіжна політика в Україні є пріоритетним і специфічним напрямом діяльності держави і здійснюється: 1) в інтересах молодої людини, суспільства, держави; 2) з урахуванням можливостей України, її економічного, соціального, історичного, культурного розвитку і світового досвіду державної підтримки молоді [5]. Отже, перше місце у здійсненні держаної молодіжної політики віддано інтересам молодої людині, а потім уже суспільству та державі, що прямо відповідає основоположним правам, які закріплює Основний Закон держави. Слід відзначити про те, що законодавець не закріплює дефініцію поняття «молода людина», натомість надає визначення молоді та молодим громадянам,

під якими розуміються громадяни України віком від 14 до 35 років, відповідно до Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» № 2998-XII від 5 лютого 1993 року, який визначає загальні положення створення організаційних, соціально-економічних, політико-правових умов соціального становлення та розвитку молодих громадян України в інтересах особистості, суспільства та держави, основні напрями реалізації державної молодіжної політики в Україні щодо соціального становлення та розвитку молоді [6]. Привертає увагу те, що у Декларації про загальні засади державної молодіжної політики в Україні визначено, що державна молодіжна політика поширюється на громадян України віком від 14 до 28 років незалежно від походження, соціального і майнового стану, расової і національної належності, статі, освіти, мови, ставлення до релігії, роду і характеру занять і здійснюється через органи державної виконавчої влади, установи, соціальні інститути та об'єднання молодих громадян [5]. Таке протиріччя та неузгодженість правових норм створює низку розбіжностей та дискусій як в реалізації прав молодих громадян, молодіжних програм, так і самої Стратегії державної молодіжної політики (завдань, які визначаються в ній). Постає питання: на громадян від 28 до 35 років, які є молодими громадянами відповідно до Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» здійснення молодіжної політики, не поширюється?

Акцентуючи увагу на положеннях Декларації про загальні засади державної молодіжної політики в Україні відмічаємо, що молодіжна політика здійснюється «з урахуванням можливостей України, її економічного, ... розвитку і світового досвіду державної підтримки молоді» [5]. Першочерговість проведення та забезпечення молодіжної політики надано економічним можливостям. Тобто, якщо є фінансові ресурси ними можна розпоряджатися та користуватися. Натомість, слід відмітити, що враховуючи дійсність, беручи до уваги статистичні дані, на молодих громадян (обдаровану молодь з малозабезпечених сімей, молоді малозабезпечені сім ї, в яких більше 3 дітей тощо), які потребують безпосередньої реалізації програм та концепцій, як правило, таких економічних можливостей і не вистачає, втім на молодих громадян яким потрібно такі кошти знаходяться. Тобто одна й та сама норма є дієвою для одних: кому «потрібно або хочеться» і, зовсім, навпаки для інших: кому «вкрай необхідно», що вказує на її «зручність».

Згідно ст.2 Декларації про загальні засади державної молодіжної політики в Україні державна молодіжна політика – це системна діяльність держави у відносинах з особистістю, молоддю, молодіжним рухом, що здійснюється в законодавчій, виконавчій, судовій сферах і ставить за мету створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов та гарантій для життєвого самовизначення, інтелектуального, морального, фізичного розвитку молоді, реалізації її творчого потенціалу як у власних інтересах, так і в інтересах України [5]. Тобто відповідно до закріпленої дефініції державна молодіжна політика визначається наступними ознаками: 1) системна діяльність держави, під якою ми пропонуємо розуміти здійснення відповідних планомірних дій по розвитку та становленню молодіжної політики системно; 2) суб'єкти відносин є: органи державної влади, молодь, молодіжний рух; 3) метою є створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов та гарантій для життєвого самовизначення, інтелектуального, морального, фізичного розвитку молоді, реалізації її творчого потенціалу як у власних інтересах; 4) здійснюється в законодавчій, виконавчій та судовій сфері; 5) здійснюється у власних інтересах та в інтересах самої держави.

У Декларації про загальні засади державної молодіжної політики в Україні визначені головні завдання, принципи та напрями державної молодіжної політики в Україні. Окремий розділ документу присвячений механізму формування та реалізації державної молодіжної політики, в якому закріплені шляхи її реалізації, а саме: прийняття законодавчих актів, рішень державних органів, спрямованих на реалізацію державної молодіжної політики; проведення у Верховній Раді України щорічних слухань про становище молоді та підготовки доповіді з цього питання Верховній Раді України, Президенту України; діяльності в органах державної влади та управління всіх рівнів структурних підрозділів, що займаються проблемами молоді; створення соціальних служб для молоді та підготовки соціальних працівників; розробки та реалізації державних цільових програм з питань молодіжної політики тощо.

Проблеми, які пов'язані, насамперед, з низьким рівнем громадянської свідомості, активності та правової культури молоді, формуванням та розвитком особистості на засадах духовності, загальнолюдських цінностей та культурної спадщини, толерантності зумовили необхідність підготовки і прийняття Верховною Радою України 28 січня 2009 року Загальнодержавної цільової соціальної програми "Молодь України" на 2009-2015 роки [7], яка зазнала чимало змін та доповнень у зв'язку з затвердженням Стратегії розвитку державної молодіжної політики на період до 2020 року. Аналіз останньої слід розпочати з загального тлумачення поняття «стратегія». Так, стратегія визначається як спосіб дій, лінія поведінки кого-, чого- небуть [8, с. 1202], тобто під стратегією розвитку державної молодіжної політики на період до 2020 року слід розуміти розроблений та затверджений спосіб дій по розвитку державної політики на період до 2020 року (а з огляду на те, що зазначений правовий документ затверджений указом глави держави), який є обов'язковим для виконання її завдань.

Стратегією визначено актуальні проблеми молоді, які існують до нині. Такими проблемами є: забезпечення доступної освіти; забезпечення зайнятості; погіршення стану фізичного і психічного здоров'я; забезпечення житлом; недостатній рівень володіння іноземними мовами, що є поширеними в державах - членах Європейського Союзу тощо.

Проблемами у реалізації державної молодіжної політики, тобто причинами, які перешкоджають або уповільнюють здійснення повноцінного розвитку молодіжної політики в України та стали в основі розроблення плану дій, який зазначено у документі, по усуненню їх та виведення державної молодіжної політики на новий рівень є: недосконаліть правового регулювання; низький рівень наукового обґрунтування процесу реалізації державної молодіжної політики; низький рівень взаємодії центральних і місцевих органів виконавчої влади та громадських об'єднань, які представляють інтереси молоді; нечіткість визначення прав і обов'язків молоді та суб'єктів, які беруть участь у реалізації державної молодіжної політики [1]. Визначені проблеми для молодіжної політики є не новими й лише укріпленням нормативно-правової бази чи науковими обґрунтуваннями та пропозиціями по шляхам розвитку даного напрямку не позбавитьсь їх. Покращення можливе лише в активних діях державної влади та самої молоді. Відповідно до яких у молодих людей має бути реальне бажання та стимул, яке підкріплюватиметься допомогою держави (нормативно-правових документів, діяльність органів влади) в розвитку їх інтересів та потреб. Інакше кажучи, розв'язання проблем молодіжної політики повинно бути не в положеннях нормативно-правових документів, а в свідомості громадян як молодих осіб

так і осіб, які уповноважені на виконання заходів з молодіжної політики.

Реалізацію пріоритетів державної молодіжної політики, які містить Стратегія, законодавець розподілив на три етапи. Перший етап (з 2013 по2015 роки), другий етап (з 2016 по 2018 роки) та третій етап (з 2019 по2020 роки).

Так, на першому етапі планується: 1) удосконалення нормативно-правової бази щодо забезпечення реалізації державної молодіжної політики, зокрема підготовка пропозицій щодо внесення змін до Законів України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні», «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю», «Про молодіжні та дитячі громадські організації» та інших нормативно-правових актів; 2) розроблення та затвердження плану заходів з підтримки молоді на 2016-2020 роки; 3) підготовка пропозицій щодо внесення змін до законів стосовно зменшення вікових меж молоді до 28 років; 4) розроблення та затвердження регіональних програм реалізації державної молодіжної політики.

Що стосується виконання пріоритетних напрямів запланованих на першому етапі слід зазначити наступне. Проведений аналіз нормативно-правових документів, які стосуються забезпечення реалізації державної молодіжної політик, з акцентом на зазначені у стратегії законах, слід відзначити про те, що, за шість місяців з дня затвердження Стратегії, жоден із цих законів не зазнав змін чи доповнень.

Питання підготовки пропозицій щодо внесення змін до законів стосовно зменшення вікових меж молоді до 28 років потребує додаткового дослідження, так як зменшення вікового цензу молодої людини одночасно, в першу чергу, позбавить окремих додаткових прав, що погіршить права людини. Дана пропозиція викликала занепокоєння та була обговорена на засіданні Комітету Верховної Ради України з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму. Оскільки, за діючим законодавством програмою молодіжного житлового кредитування можуть скористатися громадяни України віком до 35 років, зниження вікових меж молоді призведе до зменшення кількості молодих людей, які за молодіжними житловими програмами матимуть право на придбання житла за пільговими кредитами. За підсумками обговорення цього питання було прийнято рішення звернутись до Президента України щодо збереження діючої норми віку молодої сім'ї, яка має право на державну підтримку щодо забезпечення житлом [9].

Молодіжними радами були розроблені та затверджені на засіданнях облдержадміністраціях та райдержадміністрацій плани заходів на 2014 рік щодо реалізації Стратегії державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні (розпорядженням голови Полтавської облдержадміністрації № 58 від 18.02.2014р., розпорядженням Одеської облдержадміністрації № 92/А-2014 від14.02.2014; розпорядженням Арцизької облдержадміністрації № 45/А –2014 від 17.02.2014р.), регіональні Стратегії розвитку молодіжної політики (розпорядженням Дніпропетровської облдержадміністрації № Р-1074/0/3-13 від 18.12.2013р. «Регіональна стратегія розвитку молодіжної політики на 2014 - 2020 роки "Молоді - впевнений старт" тощо. Зазначене підтверджує активну роботу регіональної молодіжної політики, в якій вбачається інтенсивний та сталий розвиток всієї державної політики.

На другому етапі передбачається забезпечення активної участі у суспільному житті молоді, громадських об'єднань, що представляють її інтереси, а також збільшення обсягу фінансування молодіжних програм за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів. Третій етап передбачає: створення умов для надання молоді необхідних соціальних послуг з навчання, професійної підготовки, працевлаштування, житлового забезпечення

тощо; передача функцій з реалізації державної молодіжної політики органам місцевого самоврядування та громадським об'єднанням, що представляють інтереси молоді.

Висновки. Як бачимо, напрямів, які слід зрушити з місця та запланувала державна влада — чимало, і саме реалізація їх через неподільний інтерес та зацікавленість кожного державного, громадського діяча та молодої людини створити розвинуте культурно-демократичне суспільство та признати в людині особистість є відправною точкою добробуту в Україні. Як влучно зазначає кандидата економічних наук Ничипоренко С.В. про те, що політика держави відображає її ставлення до молодого покоління як ресурсу соціально-економічного, політичного та культурного розвитку суспільства. Форми і методи вирішення реальних молодіжних проблем лежать на перетині державної молодіжної політики і соціального потенціалу молоді [10, с. 22].

І на останок, слід зазначити, що молодь є двигуном будь-якого суспільства, її інтереси, цінності, потреби та бачення змінюються з кожним поколінням, тому обов'язком держави має бути забезпечення базових потреб молодих людей, соціально незахищених та «неблагополучних» категорій молоді, а результатом діяльності всіх органів влади, громадських та молодіжних організацій має бути надання максимальних можливостей для розвитку молодіжної політики.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Стратегія розвитку державної молодіжної політики на період до 2020 року : Указ Президента України від 27 вересня 2013 року №532/2013 // Офіційний вісник Президента України. — 2013. — № 24. — С. 25.

2. Юрій Н.М. Політична соціалізація молоді в умовах трансформації суспільства: порівняльний аналіз міжнародного і українського досвіду: Автореф. дис. ... канд. політ. наук. — Одеса, 2002. — 16 с.

3. Осуществление Всемирной программы действий, касающейся молодежи до 2000 года и на последующий период : доклад Генерального секретаря ООН на сессии Генеральной Ассамблеи ООН 12 июля 2001 г. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://daccessdds.un.org/doc/ UNDOC/GEN/ N01/457/55/PDF/N0145755.pdf?Open Element.

4. Головатий М.Ф. Державна молодіжна політика як феномен суспільного розвитку і нова парадигма державотворення у країнах перехідного стану : Український соціум . — 2012 — № 4-5. — С. 54-62.

5. Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні : Декларація від 15.12.1992 № 2859-XII // Відомості Верховної Ради України. — 1993. — № 16. — Ст. 166.

6. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні: Закон України від 05.02.1993 № 2998-XII // Відомості Верховної Ради України. — 1993. — № 16. — Ст. 167.

7. Про затвердження Державної цільової соціальної програми "Молодь України" на 2009-2015 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.01.2009 № 41 // Офіційний вісник України. — 2009. — № 7 — С. 50.

8. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел . — К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2002. — 1440 с.

9. Молодіжне житлове будівництво: офіційний сайт Комітету Верховної Ради України з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://komsport. rada. gov.ua/komsport/ control/uk/publish/article;jsessionid=15D9ит 86A1B15F674D362F03E46613E8F3?art_id=46160&cat_id=44729

10. Молодіжна сімейна політика в Україні / Ничипоренко С.В. — Умань: Н70 Видавець «Сочінський», 2011. — 217 с.